

«ЗЕЛЕНЕ» ЛОГІСТИЧНЕ УПРАВЛІННЯ СІМЕЙНИМИ ФЕРМЕРСЬКИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ УКРАЇНИ

«GREEN» LOGISTICS MANAGEMENT OF FAMILY FARMS IN UKRAINE

У статті підкреслено, що значна кількість особистих селянських і невеликих фермерських господарств у перспективі може набути статусу сімейного фермерського господарства. Встановлено, що загальному зміцненню позицій вітчизняних новостворених та потенційних сімейних фермерських господарств, їх об'єднань на внутрішньому ринку продовольства і підвищенню їхньої конкурентоспроможності на зовнішньому ринку сприятиме застосування в практиці їхньої роботи «зеленого» логістичного управління. Підкреслено, що «зелене» логістичне управління у виробничій мікрологістичній системі «сімейне фермерське господарство» здатне забезпечити таку оптимізацію потокових процесів, яка дасть змогу отримати інтегральний соціально-еколого-економічний ефект. Визначено елементи технології прийняття «зеленого» логістичного управлінського рішення. Описано зміст окремих етапів та операцій процесу прийняття «зеленого» логістичного управлінського рішення.

Ключові слова: сімейне фермерське господарство, «зелена» логістика, логістичне управління, технологія «зеленого» логістичного управління, технологія підготовки та прийняття «зеленого» логістичного управлінського рішення.

В статті підкреслено, що значительное количество личных крестьянских и неболь-

ших фермерских хозяйств в перспективе может приобрести статус семейного фермерского хозяйства. Установлено, что общему укреплению позиций отечественных вновь созданных и потенциальных семейных фермерских хозяйств, их объединений на внутреннем рынке продовольствия и повышению их конкурентоспособности на внешнем рынке будет способствовать применение в практике их работы «зеленого» логистического управления. Подчеркнуто, что «зеленое» логистическое управление в производственной микрологистической системе «семейное фермерское хозяйство» способно обеспечить такую оптимизацию потоковых процессов, которая позволит получить интегральный социально-эколого-экономический эффект. Определены элементы технологии принятия «зеленого» логистического управленческого решения. Описано содержание отдельных этапов и операций процесса принятия «зеленого» логистического управленческого решения.

Ключевые слова: семейное фермерское хозяйство, «зеленая» логистика, логистическое управление, технология «зеленого» логистического управления, технология подготовки и принятия «зеленого» логистического управленческого решения.

УДК 658.7:334.722.24:338.43.02:502

Осадчук І.В.

к.с.-г.н., доцент, доцент кафедри менеджменту організації Державний вищий навчальний заклад «Херсонський державний аграрний університет»

Боліла С.Ю.

к.с.-г.н., доцент, доцент кафедри менеджменту організації Державний вищий навчальний заклад «Херсонський державний аграрний університет»

The article outlines that although a considerable number of individual peasant farms and small farm enterprises in the perspective can get the status of family farms, this will not ensure the growth of their competitiveness. It is noted that one of the main causes of economic uncompetitiveness of both potential and newly established family farms, both legal and non-legal entities, is obviously the rejection by their leaders of new management technologies built on the use of the principles of green logistics. It is determined that general consolidation of positions of domestic newly created and potential family FE, their associations in the internal food market, and increasing their competitiveness in the external market will be promoted by the use of green logistics management in the practice of these households. It is outlined that green logistics management in production micrologistics system "family farm enterprise" is able to provide for the optimization of stream processes, which will allow obtaining an integral socio-ecological-economic effect. It is noted that the application of principles and methods of green logistics management requires the development of effective technology of preparation and adoption of green logistics managerial decision. Elements of the technology of green logistics managerial decision making are determined. The process of making green logistics managerial decision by a family farmer is investigated. The essence of some stages and operations of this process is described. It is noted that the introduction into the management practice of family FE of green logistics management will allow ensuring: high quality of managerial decisions made on the basis of using the technology of preparation and adoption of green logistics managerial decisions; high competitiveness of production and services due to optimization of costs associated with the production and sales of goods, reduction of inventories of material resources and finished products in the spheres of production, supply and sales, reducing the length of the production cycle and the cycle of customer orders; acceleration of turnover of working capital; maximum satisfaction of consumer needs due to deep understanding of their requirements to the quality of production and services, provision of services; creation of opportunities for reconstructing the process of executing orders in order to improve indicators of systems of supply, production and service; minimizing the time to form, organize effective logistics business processes, introducing flexible automated productions that will allow quickly switching to new types of products and participating in multi-level sales channels; creation of the public image of a socially responsible stakeholder of the territorial community etc.

Key words: family farm enterprise, green logistics, logistics management, technology of green logistics management, technology of preparation and adoption of green logistics managerial decision.

Постановка проблеми. Панівною формою господарювання на селі в Україні нині є особисті селянські господарства (ОСГ), економічний стан великої кількості яких залишає бажати кращого, хоч вони здійснюють не менший вклад у забезпечення продовольчої безпеки нашої держави, ніж усі інші форми господарювання, адже в них виробляється понад 40% валової продукції сільськогосподарства. Значна кількість цих господарств може в перспективі набути статусу сімейного фермерського господарства (сімейного ФГ). Однак зміна статусу не забезпечує зростання

конкурентоспроможності, а градус конкуренції на аграрному ринку стає все вищим. Майбутнім українським сімейним фермерам, якими у перспективі стануть ті ж селяни – власники нині діючих ОСГ чи голови невеликих фермерських господарств, – доведеться несолодко.

Причин економічної неконкурентоспроможності як потенційних сімейних ФГ, так і новостворених сімейних ФГ зі статусом та без статусу юридичної особи дуже багато. До переліку основних, як свідчать світовий та національний досвіди господарювання, належить незнання їх керівни-

ками основ логістичного управління і, як наслідок, несприйняття ними нових технологій управління, побудованих на використанні принципів логістики, зокрема «зеленої». Але ж саме «зелене» логістичне управління у виробничій логістичній системі «сімейне ФГ» здатне забезпечити таку оптимізацію потокових процесів, яка дасть змогу отримати інтегральний соціально-еколого-економічний ефект. Саме це зумовило актуальність обраної тематики дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми логістичного управління досліджували: Є. Крикавський, О. Тридід, О. Величко, Дж. Келлі, Дж. Р. Сток, Є. Бойко, Н. Чухрай, І. Смірнов, А. Баскін, Д. Ламберт, М. Ліндерс, Г. Варданян, А. Гаджинський. На думку Є.О. Бойко, особливої актуальності проблема логістичного управління «набуває в період кризи, коли підприємства повинні організувати свою діяльність так, щоб мінімізувати витрати, пов'язані з рухом та зберіганням товарно-матеріальних цінностей від первинного джерела до кінцевого споживача» [1]. Саме така ситуація спостерігається нині в Україні.

Проблемами «зеленої» логістики опікуються закордонні та вітчизняні дослідники: П. Мерфі, Д. Роджерс, Р. Тіббен-Лембке, Г. Куметштайнер, Лі Яньбо, Лю Сунсянь, Т.А. Гармаш, Н.О. Маргіта, Л.М. Гурч, Л.Є. Хмара та ін. [2, 3, 4]. У процесі цих досліджень вивчалися розвиток і характерні особливості «зеленої» логістики, визначалися стратегічні принципи створення та впровадження агропродовольчих ланцюгів постачання, систематизувалася їхня структура.

Незважаючи на значну кількість наукових праць із проблем логістичного управління, його стан на підприємствах України знаходиться на початковому етапі свого розвитку. Особливо це стосується сімейного фермерства, яке тільки розпочинає свій шлях в українських реаліях, а передумови його становлення дуже відрізняються від тих, що мали місце в країнах Західної Європи.

Важливою умовою досягнення стійкої конкурентоспроможності будь-якого підприємства, в тому числі сімейного ФГ, є пошук інноваційних моделей управління, до яких, беззаперечно, можна віднести й «зелений» логістичний менеджмент, функцією та пов'язаним процесом якого є «зелене» логістичне управлінське рішення. Це зумовлює необхідність розроблення технології його прийняття керівниками новостворених вітчизняних сімейних ФГ (сімейними фермерами) та господарствами, що потенційно можуть набути такого статусу.

Постановка завдання. Метою дослідження є розроблення технології підготовки та прийняття «зеленого» логістичного управлінського рішення, що є адекватним умовам сьогодення і частиною інноваційних технологій управління.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Загалом технологія «зеленого» логістичного управління сімейним ФГ має відповідати низці вимог: єдність технологічного процесу, що забезпечує поєднання управлінських робіт із таким розрахунком, щоб виключити взаємні перешкоди; неперервність технологічного процесу; мінімальна вартість і трудомісткість технологічних процесів та окремих операцій; рівномірність завантаження суб'єкта управління та ін. Основу цієї технології становить розроблення «зелених» логістичних управлінських рішень.

Розроблення технології прийняття «зеленого» логістичного управлінського рішення передбачає визначення кількісного та якісного складу таких її елементів, як кількість та якість об'єкта, виробничі технології, споживачі, ефект (економічний, організаційний, соціальний, екологічний, технічний), узгодження їх у просторі, часі з ресурсами і виконавцями. Це дасть змогу дати відповіді на ключові запитання: що робити, з якими витратами, як робити, кому робити, коли робити, для кого робити, де робити, що це дає.

Процесу прийняття «зеленого» логістичного управлінського рішення сімейним фермером передуює етап його підготовки. Загалом ці два етапи досліджуваного процесу включають такі операції:

- здійснення інформаційного моніторингу з метою виявлення певної ситуації, яка потребує втручання через загрозу завадити створенню екологічних, ресурсо-, здоров'я- та селозберігаючих логістичних процесів, завдання яких полягає у зниженні шкідливого впливу сімейного ФГ на навколишнє середовище, на здоров'я людей; зменшенні обсягів використання ресурсів, що не відновлюються; зниженні транспортного шуму і вібрації в межах населеного пункту; виборі маршрутів транспортування продукції та відходів, що оминають населені пункти, тощо;

- проведення детального аналізу причин, які зумовили таку ситуацію;

- формулювання проблем, що стоять на заваді дотриманню стандартних логістичних вимог до раціональності, ефективності і швидкості обробки і руху продукції сімейного ФГ та реалізації заходів щодо охорони навколишнього середовища; за необхідності – збір і обробка додаткової інформації;

- діагностику визначених проблем, вивчення обмежень, виявлених у результаті вивчення впливу транспорту на екосистему сільської території та управлінського дослідження стану ресурсного забезпечення, маркетингового аналізу ринку, оцінювання психологічної готовності членів сімейного ФГ до впровадження принципів і методів «зеленого» логістичного менеджменту в управлінський процес;

- розроблення і формулювання мети «зеленого» управлінського рішення, яка забезпечить

мінімізацію забруднень, підвищення ефективності використання логістичних ресурсів господарства за рахунок застосування прогресивних технологій «зеленої» логістики і сучасного обладнання, екологічну безпеку виробничої логістичної системи «Сімейне ФГ» і передбачатиме отримання інтегрального соціально-еколого-економічного ефекту як результату оптимізації поточкових процесів у ній;

– вибір методу «зеленої» логістики щодо вирішення виявлених проблем, які стосуються управління системою транспортування та процесом пакування, організації «зелених» комунікацій і виробництва, управління складським господарством та відходами тощо [5];

– пошук альтернатив, які гарантуватимуть зменшення впливу транспорту на екосистему сільської території та поліпшення екологічних показників її логістичної інфраструктури;

– визначення критеріїв ефективності та можливих наслідків «зелених» логістичних рішень, які приймаються керівництвом сімейного ФГ. Наприклад: підвищення якості сільськогосподарської продукції та послуг; скорочення тривалості логістичного циклу; зростання продуктивності використання виробничих ресурсів господарства; своєчасне виконання господарських зобов'язань та соціально відповідальна поведінка; зменшення обсягів утворення відходів, що не підлягають подальшій переробці; скорочення втрат ресурсів, продукції, продуктивних відходів, супутньої біомаси для відновлення енергії під час зберігання та транспортування; підвищення ефективності застосування продуктивних відходів у виробничому процесі господарства, якнайповніше використання потенціалу утилізації непродуктивних відходів сільськогосподарської продукції;

– оцінювання альтернатив. Наприклад: забезпечення екологічної безпеки виробничої мікрологістичної системи «Сімейне ФГ»; зниження використання ресурсів, що не відновлюються; мінімізація, а краще – недопущення забруднень повітря, поверхневих і підземних вод і ґрунтів; використання супутньої біомаси для виробництва біопалива, яке є джерелом електричної та теплової енергії; зниження транспортного шуму і вібрації в межах населеного пункту; охорона екосистеми сільської території від шкідливої дії транспорту;

– вибір оптимальної альтернативи, здатної забезпечити підвищення ефективності використання логістичних ресурсів господарства за рахунок застосування прогресивних технологій «зеленої» логістики і сучасного обладнання.

Впровадження в практику управління сімейними ФГ «зеленого» логістичного менеджменту дасть змогу забезпечити високу якість управлінських рішень, прийнятих на основі застосування технології підготовки та прийняття «зелених» логістичних управлінських рішень; високу кон-

курентоздатність продукції та послуг за рахунок оптимізації витрат, пов'язаних із виробництвом і реалізацією товарів, скороченням запасів матеріальних ресурсів і готової продукції у сферах виробництва, постачання і збуту, скороченням тривалості виробничого циклу і циклу виконання замовлень клієнтів; прискорення оборотності обігового капіталу; максимальне задоволення потреб споживачів за рахунок глибокого розуміння їхніх вимог до якості продукції та сервісу, умов надання послуг; створення можливостей реконструювання процесів виконання замовлень із метою покращання показників систем постачання, виробництва та обслуговування; мінімізацію часу на формування, організацію ефективних логістичних бізнес-процесів, впровадження гнучких автоматизованих виробництв, що дасть змогу швидко переходити на випуск нових видів продукції та брати участь у різномірних каналах збуту; створення іміджу соціально відповідального стейкхолдера територіальної громади тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Одним із найбільш важливих умінь сімейного фермера є вміння організації управлінського процесу на засадах і принципах логістики, адже саме вона є тим специфічним способом діяльності підприємців, що здійснюють свою діяльність на селі, які здатні забезпечити досягнення вітчизняними новоствореними сімейними ФГ, а також невеликими ФГ і товарними ОСГ як потенційними сімейними ФГ, сталих конкурентних позицій. Загальному зміцненню позицій вітчизняних новостворених та потенційних сімейних ФГ, їх об'єднань на внутрішньому ринку продовольства і підвищенню їхньої конкурентоспроможності на зовнішньому ринку сприятиме застосування в практиці роботи цих господарств «зеленого» логістичного управління, насамперед технологій підготовки і прийняття «зеленого» логістичного управлінського рішення.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі: розроблення інноваційних методів ефективного «зеленого» логістичного управління поточковими процесами, частиною яких є сімейні ФГ, на всіх етапах їхнього життєвого циклу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бойко Є.О. Логістичне управління підприємством – запорука його конкурентоспроможності. URL: http://consult-center.com.ua/wpcontent/uploads/2014/02/%D0%91%D0%BE% D0% B9%D0% BA%D0%BE_%D0%95%D0%9E.pdf (дата звернення: 10.01. 2019).
2. Гармаш Т.А. Зелена логістика: термінологічні аспекти. «*Avia-2017*»: Матеріали XIII МНТК. Київ. 2017. С. 1975-1978. URL: http://avia.nau.edu.ua/doc/avia-2017/AVIA_2017.pdf (дата звернення: 10.01. 2019).
3. Маргіта Н.О., Білоніжка У.З. Сучасні тенденції впровадження «зеленої» логістики. *Маркетинг і*

менеджмент інновацій. 2014. № 1. С. 279-286. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2014_1_29 (дата звернення: 11.01. 2019).

4. Гурч Л.М. Розвиток «зеленої логістики» в Україні. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. Львів. 2014. № 811: Логістика. С. 86–91. URL: http://ecat.diiit.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_12/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=DB4&P21DBN=DB4&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=10&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR (дата звернення: 11.01. 2019).

5. Li Yanbo, Liu Songxian. The Forms of Ecological Logistics and Its Relationship Under the Globalization. *Ecological Economy*. 2008. № 4. P. 290–298.

REFERENCES:

1. Boiko Ye.O. Lohistychne upravlinnia pidpriemstvom – zaporuka ioho konkurentospromozhnosti [Logistics management of an enterprise as a guarantee of its competitiveness]. Available at: http://consult-center.com.ua/wpcontent/uploads/2014/02/%D0%91%D0%BE%D0%B9%D0%BA%D0%BE_%D0%95%D0%9E.pdf (accessed 10 January 2019).

2. Harmash T.A. (2017) Zelena lohistyka: terminolohichni aspekty [Green logistics: terminological aspects]. *Materialy XIII MNTK «Avia-2017»*, pp. 1975–1978. Available at: http://avia.nau.edu.ua/doc/avia-2017/AVIA_2017.pdf (accessed 10 January 2019).

3. Marhita N.O., Bilonizhka U.Z. (2014) Suchasni tendentsii vprovadzhennia "zelenoi" lohistyky [Modern tendencies of implementing "green" logistics]. *Marketynh i menedzhment innovatsii*, no. 1, pp. 279–286. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2014_1_29 (accessed 11 January 2019).

4. Hurch, L. M., Khmara L. Ye. (2014) Rozvytok "zelenoi lohistyky" v Ukraini [The development of "green logistics" in Ukraine]. *Visnyk natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika"*, Lviv, no. 811: Lohistyka, pp. 86-91. Available at: http://ecat.diiit.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_12/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=DB4&P21DBN=DB4&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=10&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR= (accessed 11 January 2019).

5. Li Yanbo (2008) The Forms of Ecological Logistics and Its Relationship Under the Globalization. *Ecological Economy*, no. № 4, pp. 290–298.

Osadchuk Iryna

Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Management of Organizations
Kherson State Agricultural University

Bolila Svitlana

Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Management of Organizations
Kherson State Agricultural University

“GREEN” LOGISTICS MANAGEMENT OF FAMILY FARMS IN UKRAINE

The purpose of the article. The leading form of management in the countryside in Ukraine is today individual peasant farms. A considerable number of these households can in the future get the status of the family farm enterprise. However, the change of the status does not ensure the growth of competitiveness, and the degree of competition in the agricultural market is getting higher. There are many causes of economic uncompetitiveness of both potential and newly established family farms, both legal and non-legal entities. The main ones, undoubtedly, include the ignorance by their leaders of the basics of logistics management and, as a consequence, their rejection of new management technologies built on the use of the principles of logistics, in particular, green. However, green logistics management in the production logistics system “family farm enterprise” is able to provide for the optimization of stream processes, which will allow obtaining an integral socio-ecological-economic effect. Therefore, it is determined that the purpose of the study is to develop the technology of preparation and adoption of green logistics managerial decision, which is adequate to the current conditions and is a part of the innovative management technologies. **Methodology.** The methodological basis of the study consists of works of leading scholars on issues of logistics management, various aspects of green logistics. Studies were based on the dialectic method of cognition of theoretical and methodological foundations of preparation and adoption of green logistics managerial decision and system approach. The following research methods are used: monographic, abstract-logical, observation, expert evaluation, and questionnaire method.

Results. The basis of the technology of green logistics management of family FE is the development of green logistics managerial decisions. Development of the technology of making green logistics managerial decision provides for identifying the quantitative and qualitative composition of its elements such as quantity and quality of an object, production technologies, consumers, effect (economic, organizational, social, ecological, technical), their coordination in space and time with resources and performers.

The process of preparing and making green logistics managerial decision by a family farmer includes a number of operations, each of which requires knowledge of the principles of green logistics, skills to apply methods of green logistics management, etc. for example, during the implementation of information monitoring in order to identify a particular situation that requires intervention, it is appropriate to draw attention to the threats to the creation of ecological, resource, health and village-saving logistics processes, the goal of which is to reduce harmful influence of family FE on the environment, public health; reduce the volume of non-renewable resources used; reduce traffic noise and vibration within the settlement; choose routes for the transportation of products and waste away from settlements, etc.

The use of green logistics management in family farm enterprises allows ensuring: high quality of green logistics managerial decisions; high competitiveness of production and services due to cost optimization, reduction of the length of the production cycle and the cycle of customer orders; acceleration of turnover of working capital; maximum satisfaction of consumer needs; minimizing the time to form, organize effective logistics business processes, introducing flexible automated productions that will allow quickly switching to new types of products and participating in multi-level sales channels; creation of the public image of a socially responsible stakeholder of the territorial community etc.

Practical implications. The use of green logistics management, first of all, the technology of preparation and adoption of green logistics managerial decision, in the business practice of domestic newly created and potential family farm enterprises and their associations will contribute to general consolidation of positions in the internal food market and their competitive growth in the external market.

Value/originality. One of the most important skills of a family farmer is the ability to organize a managerial process on the basis and principles of logistics, because it is the very specific means of entrepreneurs who conduct their activities in the countryside, which allows domestic newly established family farm enterprises, as well as small farms and commodity individual peasant farms as potential family farm enterprises to achieve stable competitive positions. Further research prospects in this area: development of innovative methods of effective green logistics management of flow processes, which include family farm enterprises, at all stages of their lifecycle.